

VILDTRESERVATET FELSTED KOG

AF P. UHD JEPSEN

DANSKE VILDTUNDERSØGELSER
HEFTE 17
VILDTBIOLOGISK STATION 1972

DANSKE VILDTUNDERSØGELSER

HEFTE 17

P. Uhd Jepsen

VILDTRESERVATET FELSTED KOG

(The Game Reserve Felsted Kog)

Meddelelse nr. 88 fra Vildtbiologisk Station

1972

KALØ - RØNDE

Indholdet af dette hefte

må kun citeres
med angivelse af kilden

Under redaktion af Birger Jensen

Teknisk tegning: Hanne Vitus Joensen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	5
Landskabet og dets udnyttelse	6
Tørlægningsforsøg i Felsted Kog	8
Afvanding af randarealerne til Felsted Kog	9
Tilgroning i Felsted Kog	11
Sandøens tilblivelse	11
Bundvegetationen	13
Rørsumpene	14
Dæmningerne	16
Øerne	16
Rørskæret i Felsted Kog	17
Fuglelivet i Felsted Kog	21
Felsted Kogs ornithologiske udforskning gennem tiden	21
Optælling af ynglende fugle i Felsted Kog 1970 og 1971	22
Optælling af rastende fugle 1966–1971	26
Oversigt over ynglende og rastende fugle i Felsted Kog	28
Ynglefugle contra rørhøstning	38
Felsted Kogs betydning som rasteplass	38
Sommeropholdssted og fældningskvarter	40
Jagten i Felsted Kog	40
Udsendelse af spørgeskemaer	41
Den jagtlige udnyttelse af Felsted Kog	43
Vildtudbyttet i 1970	44
Antallet af jægere i perioden 1958 til 1970	49
Erhvervsfordelingen blandt Felsted Kog jægerne	51
Felsted Kog jægerne bopæl	52
Diskussion	56
English summary	58
Litteratur	59

Nissum Fjord og omegn. Udsnit af Videnskabernes Selskabs kort nr. 6 fra år 1800. Reproduceret med tilladelse (A.1226/71) af Geodætisk Institut.
Nissum Fjord with surroundings. Section of map no. 6 from the year 1800.

Indledning

Vildtbiologisk Station har siden 1965 foretaget registreringer af fuglelivet i Nissum Fjord, primært i Bøvling Fjord og i vildtreservatet Felsted Kog. Desuden er jagten i Felsted Kog søgt belyst, bl. a. ud fra resultaterne af en spørgebrevsudsendelse til jægerne i vinteren 1971. Resultater af undersøgelserne i Felsted Kog indtil september 1971 vil blive behandlet i dette hæfte.

Nissum Fjord rummer en række forskellige landskabstyper (fig. 1), der sammen med kystliniernes forløb, niveauforhold m. m. gør, at fjorden naturligt kan inddeles i flere hovedafsnit, der hver især lader sig beskrive særskilt (sml. Jepsen 1967).

Indenfor vesterhavstangen og omkring Indfjordens udløb danner marint forland store områder med lave, fugtige strandenge, og omkring Indfjorden, i Bøvling Fjords nordøstlige hjørne samt i Felsted Kog er rørsumpe det dominerende landskabelement. Mens den nordlige Bøvling Fjord er ganske lavvandet, findes der i den øvrige fjord tre dybere bassiner (fig. 1) henholdsvis sydøst for Torsminde, øst for Fjand ø samt i Felsted Kog. Nissum Fjord er en brakvandslokalitet, og den gennemsnitlige saltholdighed i Felsted Kog er under 5 ‰. Iøvrigt varierer saltholdigheden i hele Nissum Fjord noget i relation til indstrømningen af havvand gennem slusen ved Torsminde.

Nissum Fjords landskaber danner tilsammen en helhed, der i mange henseender er værdifuld for fuglene, idet et stort antal kan få tilfredsstillende ernærings- og ynglemæssige krav. Fjordens geografiske beliggenhed som et led i en række af værdifulde vesteuropæiske rasteplasser giver samtidig flokke af fugle, der passerer Danmark på vej til og fra ynglepladserne i Nordeuropa og visse arktiske egne, mulighed for at udnytte lokalitetens føderigdomme.

Både på nationalt og internationalt plan har man erkendt fjordens uvurderlige betydning for fuglene, hvilket har bevirket, at International Waterfowl Research Bureau (I.W.R.B.) i 1962 medtog Nissum Fjord i Project MAR – en liste over de 200 vigtigste vandlokaliteter i Europa, Nordafrika og Lilleasien.

Nissum Fjord er en af mange lokaliteter, hvis naturværdier i flere henseender er truet. De lavvandede områder, arealerne med strandenge og rørskove er terræntyper, der relativt let lader sig afvande og kultivere. Omlægning i den landbrugsmæssige udnyttelse af strandengsarealer kan ændre biotoperne og dermed deres fuglemæssige værdi, og rørhøstning kan på samme måde ændre betingelserne for rørskovens fugle.

Vildtbiologisk Stations registreringer i Nissum Fjord skal bl. a. ses på baggrund af disse faktorer. Må dette arbejde om en del af Nissum Fjord-komplekset – vildtreservatet Felsted Kog – være medvirkende til at fremme forståelsen for de problemer, der knytter sig til moderne naturforvaltning.

Der skal på Vildtbiologisk Stations vegne rettes en tak til ingeniør K. Kusk Kristensen, Vandbygningsvæsenet, Ringkøbing, og amtsvandinspektør B. M. Pedersen, Ringkøbing, for at have stillet kort- og arkivmateriale til rådighed samt for diverse tekniske oplysninger. Dommer Sv. Aa. Kristensen, Ringkøbing, og gårdejer Ludvig Kristensen, Sdr. Nissum, takkes for oplysninger vedrørende rørskæret i Felsted Kog. Desuden takkes politikontorerne i Holstebro og Ringkøbing for udlån af adresselister over løserne af adgangskort til Felsted Kog.

Felsted Kog jægerne vil jeg her benytte lejligheden til at takke for de indsendte oplysninger. Uden deres medvirken havde det ikke været muligt at foretage analysen og beskrivelsen af jagten i reservatet.

Derudover vil jeg takke mag. scient. Jørgen Fog og mag. scient. Birger Jensen for råd og kritisk gennemgang af manuskriptet. Birger Jensen har specielt været behjælpelig i forbindelse med undersøgelsen over jagten i Felsted Kog. Min søster Isa Uhd Jepsen takkes for assistance ved udskrivning og bearbejdelse af oplysningerne fra spørgebrevne. Assistent Bjørnulf Kristiansen takkes for oversættelserne til engelsk.

LANDSKABET OG DETS UDNYTTELSE

Felsted Kog ($56^{\circ}18'N$; $08^{\circ}14'E$) på ca. 1680 ha er beliggende i Ringkøbing amt ca. 20 km vest for Holstebro i den sydøstlige del af Nissum Fjord. Området ejes af staten og fik status som vildtreservat ved Landbrugsministeriets bekendtgørelse af 20. juli 1936. Bestemmelserne er senere revideret en smule ved Landbrugsministeriets bekendtgørelse af 18. august 1954. Reservatgrænsen er en linie, der fra

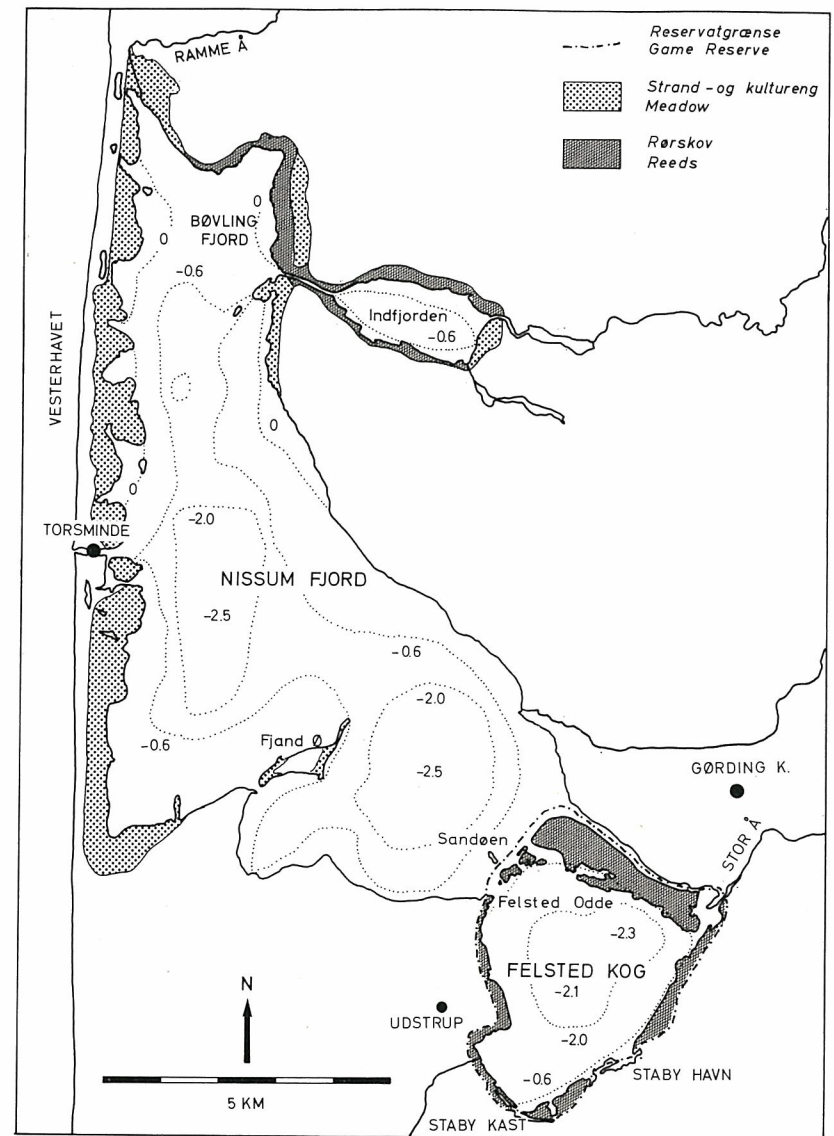

Fig. 1. Kort over Nissum Fjord. Bundkurver med dybdeangivelse er indtegnet i fjorden, og tilstødende arealer med eng og rørskov er markeret.

Fig. 1. Map of Nissum Fjord. Lines of depths are shown and adjacent areas with meadows and reed beds are indicated.

Felsted Odde mod nordøst følger den tidligere dæmning til Storåen i en afstand af 100 meter fra dæmningen. Fra Storåen mod sydvest og vest til Udstrup danner selve dæmningen grænse, og fra Udstrup til Felsted Odde følger grænsen en ældre grøft, der findes i rørskøven (fig. 1).

Reservatbestemmelserne er udformet, så de primært tager sigte på at give fuglene fred i yngletiden. Færdsel er således forbudt i området fra 1. april til 11. september, dog ikke på dæmningen langs kogens sydøst- og sydside fra Storåen til Udstrup (se fig. 1). Høslæt af de dertil berettigede må endvidere ske på dæmningen mod Gørding efter 1. juli.

I vinterperioden må de dertil berettigede høste tagrør i reservatet. Rørene skal dog være fjernet fra parcellerne senest 1. marts, og på dæmningen langs Gørding-siden må rør ikke opgøres efter 1. april.

Felsted Kog er – bortset fra Stavns Fjord på Samsø og Selsø sø-Møllekrogen ved Roskilde Fjord – det eneste vildtreservat, hvor egentlig jagtudøvelse i visse perioder er tilladt (situationen i februar 1972). En af grundene til, at begrænset jagt kan finde sted, er, at Felsted Kog oprindelig er udlagt som vildtreservat af hensyn til ynglefugle. Fra første søndag efter 11. september og til årets udgang er reservatet åbent for jagtudøvelse på søndage, mandage og tirsdage. Ønsker man at benytte denne rekreative mulighed, skal man dog i forvejen have løst et særligt adgangskort hos politimesteren i Holstebro eller Ringkøbing.

Tørlægningsforsøg i Felsted Kog

Landskabet i og omkring Felsted Kog har i løbet af de sidste 100 år gennemgået store forandringer. Således er navnet kog i dag ret misvisende, idet ordet betyder inddiget og tørlagt område. Men går man tilbage til perioden mellem 1870 og 1884, blev der ofret mange kræfter og penge, for at navnet kunne have sin berettigelse.

Efter flere mislykkede udtørringsforsøg i Nissum Fjord i perioden fra 1844 til 1866 begyndte »The Nissum Fjord Company« under ledelse af stadsingeniøren i Odense, cand. polyt. C. Bruun, i 1870 at realisere et projekt, der i sin helhed gik ud på at inddele hele Nissum Fjord i koge, der gradvis skulle tørlægges.

Der blev først bygget en kraftig pumpestation ved Felsted Odde, og i de følgende år blev der omkring Felsted Kog anlagt en ca. 13 km lang dæmning. Herved inddæmmedes ca. 1250 ha, hvoraf dog kun ca. 450 ha blev tørlagt.

Vinteren 1872/73 var usædvanlig hård med kraftige storme, bl. a. én i november 1872, og de nye dæmninger blev påført betydelige skader ved gentagne gennembrud. I årene efter 1873 blev man efterhånden klar over, at de tekniske problemer var større end forudset, og i december 1884 måtte landvindingsselskabet meddele Indenrigsministeriet, at inddæmningen af Felsted Kog og den øvrige fjord var opgivet. Staten overtog herefter de ødelagte dæmninger, og området blev atter en del af Nissum Fjord.

I de følgende årtier skabtes der i kogen langs dæmningerne et betydeligt rørskaar, som efter datidens målestok gav en ikke ringe indtægt. Således nævnes det i betænkningen fra Nissum Fjord Kommissionen af 1919 (1923), at rørskaaret sammen med høslættet på dæmningerne i 1899 gav 6.490 kr. i udbytte og 15.888 kr. i 1922 (sml. side 17).

Afvanding af randarealerne til Felsted Kog

Tørlægningsarbejdet i selve kogen blev ikke senere genoptaget, men i årene fra 1935 til 1965 er så at sige alle fugtige eng- og mose- drag omkring Felsted Kog blevet afvandet, drænet og opdyrket. Omkring år 1800 fandtes der ifølge Videnskabernes Selskabs kort (side 4) udstrakte lave, fugtige arealer syd for kogen fra Husby til Ulfborg samt omkring Storåens udløb og ved Kyttrup. Vesterhavstangen ydede indtil 1870, da Torsmindeslusen blev bygget, og de første diger blev opført, ingen virkelig beskyttelse mod stormfloder. Adskillige gange i historien er den svage tange blevet gennembrudt, og store vandmasser er strømmet ind i fjorden og har overskyllet enge, moser og lave landbrugsarealer. Det er ikke underligt, at landmændene omkring fjorden gentagne gange klagede deres nød til regeringen over de store ødelæggelser af afgrøder og kvæg og krævede, at vesterhavstangen blev sikret med diger. I Nissum Fjord betænkningen (1923) nævnes det således: »I 1833 og 1834 indsendtes der gennem Ringkøbing Amt til Rentekammeret fra Beboere i en Del Sogne omkring Nissum Fjord et Andragende om, at der måtte træffes Foranstaltninger til at afværge den Skade, som Fjordens Højvande jævnlig forårsagede på Engene ved Fjorden og ved de tilstødende Vandløb, ...«.

De gamle dæmninger omkring Felsted Kog fra tørlægningsperioden gjorde det til en forholdsvis let sag at begynde afvandingsarbejder på de fugtige engarealer omkring kogen.

På grundlag af luftfotografier taget den 2. august 1945, 9. maj

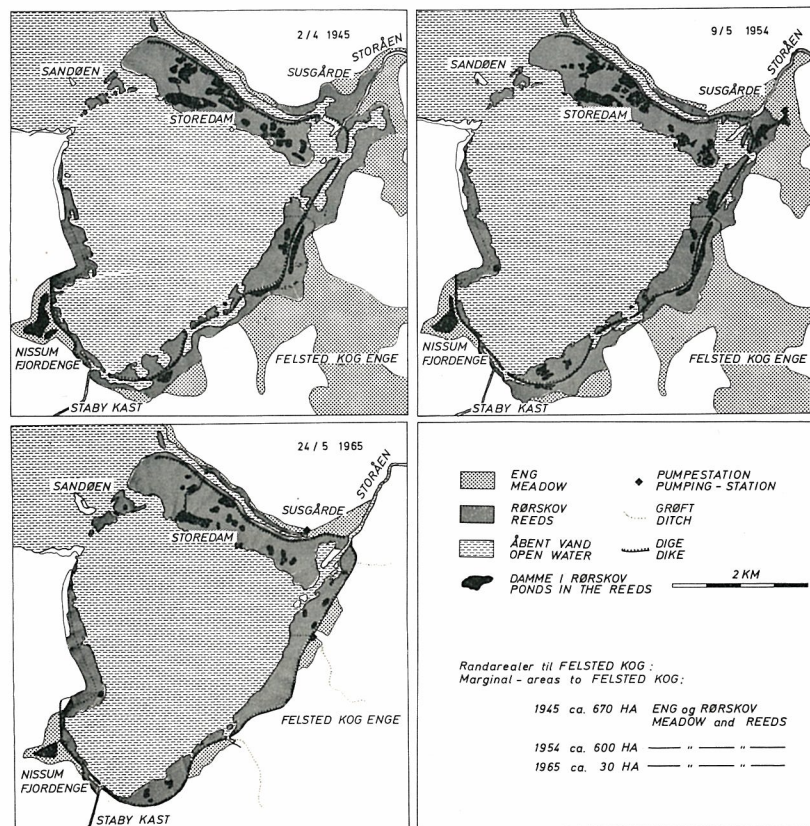

Fig. 2. Udbredelsen af rørskov og engarealer i og omkring Felsted Kog i 1945, 1954 og 1965.
Fig. 2. Distribution of reed beds and meadows in and around Felsted Kog in 1945, 1954 og 1965.

1954 og 24. maj 1965 er der udarbejdet tre kort, der ses i fig. 2. Kortene viser, hvordan engene omkring Felsted Kog efterhånden er forsvundet som følge af omfattende afvandinger. Projekterne blev udarbejdet af Det danske Hedeselskab og omfattede i alt 1378 ha. Nissum Fjordenge beliggende syd for Udstrup blev afvandet af to omgange. Først blev de vestlige arealer, i alt 119 ha af randområderne til Staukær pumpestation, afvandet i 1936-37, og resten, 492 ha, blev tørlagt i årene 1943-48. Disse projekter var således på det nærmeste gennemført, da luftfotograferingen i 1945 blev foretaget.

Under Nørre Vosborg blev der i 1942-45 afvandet 95 ha enge syd-øst for Storåen. Engarealer under Susgårde afvandingslaug beliggende vest for Storåens udløb afvandedes i 1953-54. Projektet omfattede 62 ha. Susgårde enge kan ses på kortet fra 1945 (fig. 2).

I 1954 anmodede et stort flertal af lodsejerne i de resterende 610 ha store randarealer øst for Felsted Kog Hedeselskabet om at udarbejde et projekt for disse områders afvanding. Efter langvarige forhandlinger blev et projekt vedtaget, og afvandingen af Felsted Kog enge blev afsluttet i 1965. Det gamle dige i Felsted Kog fra Storåen til Staby Kast blev i forbindelse med denne afvanding udbedret og forstærket. Samtidig blev det ved kendelse af 12. december 1962 bestemt, at rørsikring af hensyn til digets beskyttelse ikke må finde sted i en afstand af 25 m fra digefoden. Arealernes udstrækning før afvandingen ses på kortet fra 1954 (fig. 2).

Tilgroning i Felsted Kog

Efter det mislykkede tørlægningsforsøg fra 1870 til 1884 skete der som nævnt en kraftig opgrøde af tagrør. Omkring 1920 var denne tilgroning imidlertid næsten standset, og arealerne med tagrør var ca. 500 ha. Siden har der kun været tale om en beskeden tilvækst på ca. 50 ha. Den nøjagtige tilgroning fra 1945 til 1965 har det været muligt at kortlægge ved hjælp af de før omtalte luftfotografier. Ved at sammenligne kortene i fig. 2 vil man se, at det samlede areal med tagrør i selve kogen ikke har ændret sig væsentligt, men at der er sket en vis tilgroning af de små åbne vandarealer inde i rørsumpen. Samtidig er tagrørsarealerne udenfor kogen forsvundet i takt med randarealernes afvanding.

De steder, hvor tilgroningen har været tydeligst, er i det nordlige rørsumpområde, i indløbet til Storedam samt ved Storåens udløb. Halvøen eller tangen, der fra Storåens munding strækker sig mod sydvest, har ligeledes ændret sig; dette skyldes i mindre grad opgrøde, men fortrinsvis at bundmateriale under åmundingens uddybning og oprensning pumper herop.

Sandøens tilblivelse

Sandøen (fig. 3), der er beliggende ca. 500 m nord for Felsted Odde, er ikke omfattet af reservatbestemmelserne, men da øen ligger som en naturlig del af Felsted Kog, er den inddraget i undersøgelserne. I 1971 indstillede Jagtrådet til Landbrugsministeriet, at Sandøen blev afspærret for færdsel i tiden 15. marts til 15. juli. Denne indstil-

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 3. Udsigt fra en af øerne i område A over mod Sandøen den 11. maj 1971. Over Sandøen ses en sværm hættemåger og splitternes.

Fig. 3. A view towards Sandøen on 11th May 1971, from one of the islands in area A. A flock of Black-headed Gulls and Sandwich Terns is seen above Sandøen.

ling blev taget til følge, og adgangsforbudet til øen gælder foreløbig for 1971 og 1972. Sandøen vil sandsynligvis senere blive omfattet af reservatbestemmelserne.

Øen er opstået ved oppumpning af bundmateriale fra indsejlingen til Felsted havn samt ved en naturlig sandaflejring. I 1945 var øen kun et mindre, ubevokset rev, der jævnligt blev overskykket. Nogenlunde samme billede tegnede sig i 1954; revet var blevet noget større, men var stadig ubevokset. På et tidspunkt mellem 1954 og 1965 begyndte den første vegetation at indfinde sig på Sandøen, der i samme periode stadig voksede i areal og højde, således at den efterhånden ikke så ofte blev overskykket. I 1965 var et område på ca. 120×50 m bevokset med spredte grupper af marehalm (*Elymus arenarius*) og

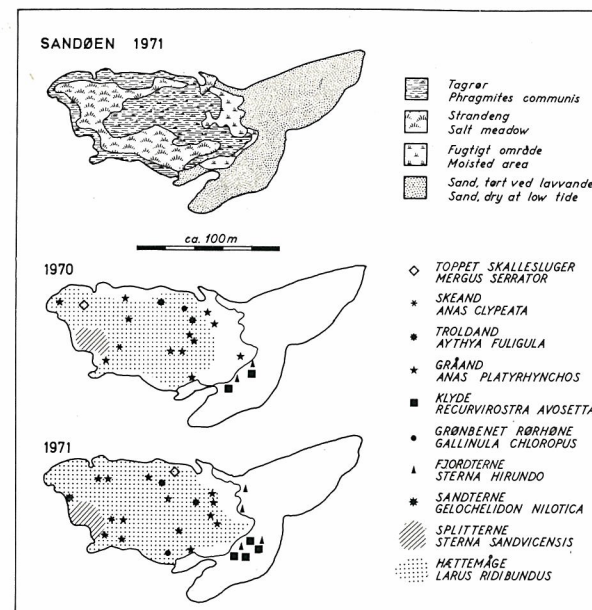

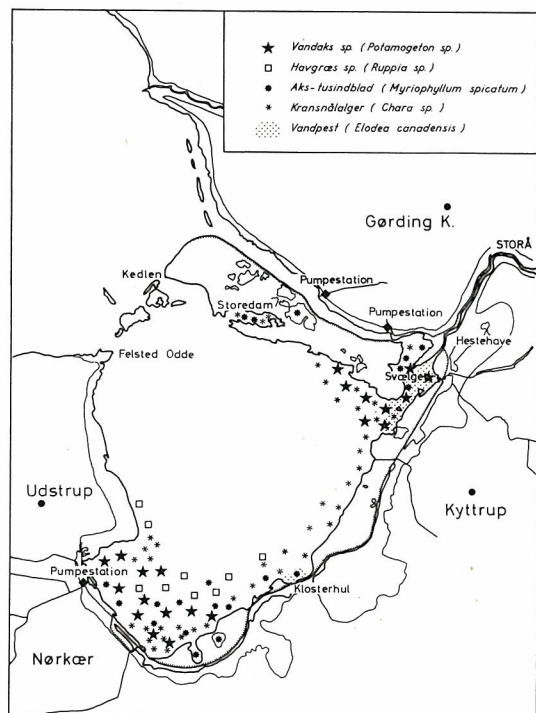
Fig. 4. Kort over Sandøen, der viser plantesamfundenes udbredelse på Sandøen i 1971 samt de fundne reders placering i 1970 og 1971.

Fig. 4. Map of Sandøen, showing the distribution of plant communities on the island in 1971 and the locations of nests in 1970 and 1971.

hjelme (*Ammophila arenaria*), partier med tagrør (*Phragmites communis*) samt forskellige urter, hvoraf strandmælde (*Atriplex litoralis*) var dominerende. Vegetationen har siden bredt sig kraftigt. Den 13. maj 1971 foretog jeg en luftfotografering af Felsted Kog, der viser, at et område af Sandøen på ca. 160×85 m nu er bevokset. Tagrør har bredt sig meget og er nu den dominerende vegetationstype (fig. 4).

Bundvegetationen

I Felsted Kog er bundvegetationen ret sparsom. Den centrale del er relativt dyb, over 2 meter, og uden plantevækst (fig. 1). I den sydlige del findes børstebladet vandaks (*Potamogeton pectinatus*), akstusindblad (*Myriophyllum spicatum*), havgræs (*Ruppia* sp.) samt kransnålalger (*Chara* sp.). I kogens nordøstlige hjørne findes kransnålalger og børstebladet vandaks. Vandpest (*Elodea canadensis*) ses

på visse årstider drivende i vandoverfladen i store mængder, idet vandløbene og især Storåen sender løse plantedele ud i fjorden. Fig. 5 viser de dominerende vandplanters udbredelse i 1966 efter prøver taget den 4. august 1966 (Jepsen 1967) samt efter observationer i 1970 og 1971.

Rørsumpene

Det dominerende landskabselement i Felsted Kog er rørsumpene. Det største område findes mod nord langs kanalen ved Gørding (fig. 1 og 2). Tagrør er den absolut dominerende planteart, der på de fugtigste arealer optræder som en kraftig, tæt og ofte indtil 3 meter høj vegetation. Andre steder, hvor bunden er mere tør, står tagrørene mindre tæt og giver plads for andre plantearter. Bl. a. træffes høj sødgræs (*Glyceria maxima*), dusk fredløs (*Lysimachia thyrsoflora*) samt forskellige arter af dueurt (*Epilobium* sp.).

I og omkring de åbne vandarealer i rørsumpen findes foruden tag-

Fig. 5. De dominerende vandplanters omtrentlige udbredelse efter prøver taget den 4. august 1966, samt efter observationer i 1970 og 1971.

Fig. 5. Approximate distribution of the dominating aquatic plants, based on samples taken on 4th August 1966 as well as on observations in 1970 and 1971.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 6. En af dammene i rørskoven i område C den 10. maj 1971 med en tilpas kombination af åbent vand og høj, tæt vegetation, der tilfredsstiller mange andefugles krav til redestedets natur. I forgrunden rede af knopsvane.

Fig. 6. One of the ponds in the reed beds in area C, photographed on 10th May 1971. It shows a suitable combination of free water surface and tall, dense vegetation which satisfies the requirements for nest locality of many species of waterfowl. A Mute Swan nest is seen in the foreground.

rør, der sine steder her danner en tæt mur langs vandet, strandkogleaks (*Scirpus maritimus*), søkogleaks (*Scirpus lacustris*), smalbladet dunhammer (*Typha angustifolia*), bredbladet dunhammer (*Typha latifolia*), lysesiv (*Juncus effusus*), gul iris (*Iris pseudacorus*) og grenet pindsvineknope (*Sparganium ramosum*). Desuden vokser svømmende vandaks (*Potamogeton natans*), akstusindblad (*Myriophyllum spicatum*), vandranunkel (*Batrachium* sp.) samt enkelte steder kransnålalger (*Chara* sp.).

Rørskoven er yngleplads for en række fuglearter, der er karakteristiske for netop denne landskabstype. Af rugende ænder træffes gråand, skeand, atlingand og taffeland. Desuden yngler knopsvane, blis-

høne og toppet lappedykker. Fælles for arterne er, at hovedparten af rederne findes i umiddelbar nærhed af åbent vand.

Ænderne ruger oftest i tagrør på relativ tør bund, hvor vegetationen ikke er for tæt, og hvor der ikke har været høstet den foregående vinter. Reder af blishøne og lappedykker skal derimod findes i tagrør, hvor bunden er dækket af vand. Fælles for arterne er imidlertid, at antallet af reder er størst, hvor en kombination af passende dækning og åbent vand er til stede (fig. 6).

På de afhøstede arealer, hvor bunden er relativ tør, men hvor tagrør optræder i en så spredt vegetation, at også andre plantearter har voksemulighed, findes ynglende stor kobbersnepe og rødben. Almindelig ryle og dobbeltbekkasin ruger på steder, hvor bunden nærmest har mosekarakter.

På strækninger, hvor der sjældent er læ, f. eks. langs rørkanterne mod nord og øst, har vind- og strømforhold flere steder dannet sandrevler, undertiden så høje at de kun sjældent overskylles. Vegetationen er her præget af almindelig mjødurt (*Filipendula ulmaria*), ager-tidsel (*Circium arvense*), dueurt (*Epilobium* sp.), vandmynte (*Mentha aquatica*) og nikkende brøndsel (*Bidens cernuus*).

Revlerne er yngleplads for klyde, stor præstekrave og dværgterne. Arterne yngler dog meget fåtalligt.

Dæmningerne

Mens dæmningen langs kogens øst- og sydside det meste af året er ret befærdet og derfor yderst ringe som levested for ande- og vade-fugle, er de gamle dæmningsrester langs Gørding-siden en vigtig yngleplads. Tidens tand har efterhånden udjævnet de før 4 meter høje dæmninger, således at de i dag blot fremtræder som svage forhøjninger i landskabet. Vegetationen, og dermed også ynglefuglenes artsfordeling, adskiller sig imidlertid på mange måder fra rørsumpens, idet dæmningerne nærmest har karakter af eng. Bl. a. vokser her rød-svingel (*Festuca rubra*), gåsepotentil (*Potentilla anserina*), rapgræs (*Poa* sp.), engelskgræs (*Armeria maritima*) og trævlekrone (*Lychnis flos-cuculi*).

Ynglefuglene er også typiske repræsentanter for strandengen, man træffer f. eks. stor kobbersnepe, rødben, brushane, vibe og spidsand. Iøvrigt ruger gravand, toppet skallesluger samt gråand.

Øerne

I Felsted Kogs nordvestlige del findes foruden Sandøen tre mindre

øer, der alle er bevokset med tagrør. Bevoksningsmæssigt adskiller øerne sig ikke meget fra de øvrige rørområder, men der er alligevel registreret en forholdsvis tættere ynglebestand af andefugle. Dette forhold kan nok til dels skyldes, at øer i mindre grad giver rovvildt, f. eks. ræv og ilder adgang.

Sandøen er den lokalitet i Felsted Kog, der arealets størrelse taget i betragtning tæller den tætteste bestand af ynglende andefugle (fig. 4, tabel 2). Talrigst yngler gråand. Af andre arter kan nævnes toppet skallesluger, trolldand, grønbenet rørhøne, hættemåge, klyde, sandterne, splitterne og fjordterne.

Rørskæret i Felsted Kog

Tagrørarealerne i Felsted Kog udnyttes intensivt til rørskæring, og denne aktivitet præger naturforholdene stærkt. Dels fjernes der fra arealerne store mængder af naturlig rededækning for andefugle, og dels skaber den menneskelige færdsel nogen forstyrrelse, der især har betydning sidst på vinteren, hvor enkelte andefuglearter allerede indfinder sig på ynglepladserne.

Rørskæret ejes af Staten. Arealerne er inddelt i et stort antal parceller, hvor rørskæret hvert år i september eller oktober udbydes ved offentlig auktion. Auktionarius er dommeren i Ringkøbing. Indtægterne ved udlejningen af rørparcellerne har dommeren tidligere indsendt til amtsstuen, hvorefter pengene er tilgået Landbrugsministeriet. Denne praksis er imidlertid ændret pr. 18. august 1971, og pengene indbetales nu til Jagtrådet. Mængden af høstede rør har i de senere år været mellem 12.000 og 14.000 traver årligt, og prisen pr. trave var i 1971 ca. 40 kr., hvortil kommer moms og transport. Høsten repræsenterer altså en værdi af ca. 500.000 kr. Nettoindtægten på rørskæret er i perioden fra 1958 til 1971 steget fra 4.034 kr. til 25.000 kr.

Tagrørene høstes i løbet af vinteren, og med nutidens teknisk avancerede maskiner (fig. 7) er det muligt at afhøste arealerne 100 %. I praksis bliver der dog efterladt holme, hvor rørene står spredt eller er af dårlig kvalitet. Man er i dag ikke som tidligere i så stor udstrækning afhængig af vejrforholdene i høstperioden. Maskinen på fig. 7 kan arbejde, selv om der mellem rørene er åbent vand. For år tilbage kunne disse arealer kun høstes, når isen var tyk nok til at bære mandskab og materiel.

For reservatets ynglefugle betyder den intensive rørhøstning, at f. eks. andefugle i det tidlige forår kun finder sparsom og utilstrække-

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 7. Rørhøstning i Felsted Kog den 1. december 1971 med en SEIGA amfibie rørhøster, der kan arbejde, selv om rørene står i åbent vand.

Fig. 7. Reed harvest in Felsted Kog on 1st December 1971, with a SEIGA amphibious reed harvester which can operate even in deep water.

lig rededækning. Yngleundersøgelserne i Felsted Kog og andre steder, f. eks. i Vejlerne, viser, at antallet af andereder er størst, hvor en kombination af passende høj vegetation og åbent vand er til stede. Hvis ynglebestanden af andefugle skal øges, er det derfor vigtigt at tilgodese fuglenes krav til redestedet. I Felsted Kog kan dette opnås ved f. eks. at undlade rørskæring helt ud til åbent vand. Omkring dammene i rørskovene samt i vegetationskanten ud mod kogens midte kan der netop opnås en god kombination af vegetation og åbent vand.

Inden starten på rørsæringssæsonen i vinteren 1970/71 blev der mellem rørhøsterne i områderne A, B, C og D (fig. 10) og Vildtbiologisk Station indgået den aftale, at rørbræmmer omkring dammene og rundt om øerne i område A samt langs vandet mod kogens midte skulle stå uhøstede.

I 1970 er de afhøstede arealer kortlagt ved observationer og indtegnning på kort i felten støttet af luftfotografier optaget på skrå. I

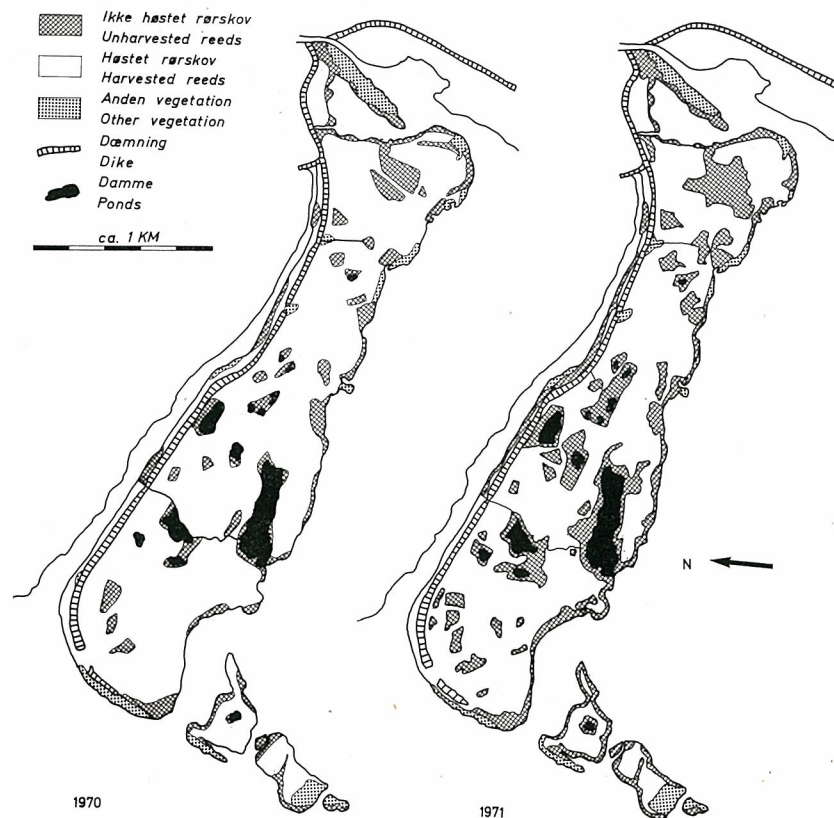

Fig. 8. Kort over høstede og ikke høstede tagrørarealer i det nordlige rørskovs-område (A, B og en del af C) i Felsted Kog i 1970 og 1971.

Fig. 8. Map showing harvested and not harvested reed beds in the northern reed areas (A, B and part of C) of Felsted Kog in 1970 and 1971.

1971 er områderne vertikalfotograferet fra fly i 1200 meters højde. På grundlag af observationer og fotografier er der udarbejdet kort, der viser fordelingen af høstede og ikke høstede arealer (fig. 8). Fig. 9 viser et parti fra rørskovene ved Storedam henholdsvis den 11. maj 1970 og den 12. maj 1971.

Rørhøsterne er indstillet på også i de kommende år at undlade høstning i de kritiske områder, således at situationen, der ses på kortet fra 1971, og som må anses for at være den ideelle, bevares, indtil effekten af forsøget er nærmere registreret.

FUGLELIVET I FELSTED KOG

Felsted Kogs ornithologiske udforskning gennem tiden

Fra tiden før 1953 findes der kun få og spredte oplysninger om fuglelivet i Felsted Kog (Saxtorph 1917, Helms 1930, Poulsen 1939). I årene efter reservatets oprettelse i 1936 blev der ganske vist foretaget optællinger af ynglefugle, som dog nærmest har karakter af skønsmæssige vurderinger og derfor er behæftede med ret stor usikkerhed. I Dansk Jagtleksikon (1944) er resultatet af en optælling i 1936 publiceret (tabel 1), og til sammenligning er anført resultatet af Stationens optælling i 1970.

	1936 par/pairs	1970 par/pairs
Gråand (<i>Anas platyrhynchos</i>)	163	51
Krikand (<i>Anas crecca</i>)	2	3
Spidsand (<i>Anas acuta</i>)	20	6
Skeand (<i>Anas clypeata</i>)	42	9
Gravand (<i>Tadorna tadorna</i>)	28	8
Taffeland (<i>Aythya ferina</i>)	34	10
Stor kobbersneppe (<i>Limosa limosa</i>)	14	10
Rødben (<i>Tringa totanus</i>)	17	23
Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>)	12	4
Klyde (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	2	5
Rørhøg (<i>Circus aeroginosus</i>)	3	1?
Hættemåge (<i>Larus ridibundus</i>)	2600	2600
Stormmåge (<i>Larus canus</i>)	8	0

Tabel 1. Optælling af ynglefugle i Felsted Kog 1936 (Dansk Jagtleksikon 1944, p. 281) og 1970 (Vildtbiologisk Station). I 1930'erne fandtes hættemågekolonien i den nordlige del af reservatet. Nu ligger den på den senere opdagede Sandø. *Table 1. Census of breeding birds in Felsted Kog in 1936 (Dansk Jagtleksikon 1944, p. 281) and 1970 (Game Biology Station). In the thirties the Black-headed Gull colony was found in the northern part of the game reserve. Now it is situated on the later emerged Sandø.*

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 9. Fra rørskovene ved Storedam. Fotografiet nederst er taget den 11. maj 1970, hvor rørene var høstet helt ud til dammen. Øverst ses samme sted den 12. maj 1971, hvor tagrørene står uhøstede i et bredt bælte omkring dammen. *Fig. 9. From the reed beds at Storedam. The lower photograph was taken on 11th May 1970 when the reeds had been harvested right to the edge of the pond. The upper picture shows the same locality on 12th May 1971 when the reeds had been left unharvested in a wide belt around the pond.*

Den første egentlige oversigt over Nissum Fjords fugle, hvor Felsted Kogs ynglefugle og biotoper er udførligt omtalt, blev givet af Pedersen og Jensen (1956). Som resultat af Vildtbiologisk Stations undersøgelser publicerede Jepsen (1967) et arbejde om fjordens fugleliv. Mette Fog (1965, 1967 og 1971) kommenterede fjordens betydning som rasteplass for gæs. Stationens undersøgelser i Nissum Fjord-området er desuden omtalt af Jepsen i Dansk Vildtforskning 1965/66, 1969/70 og 1970/71.

Optælling af ynglende fugle i Felsted Kog 1970 og 1971

I 1970 og 1971 er der foretaget en optælling af reservatets ynglefugle, og for andefugles og visse vadefugles vedkommende har jeg søgt at sætte arternes fordeling og antal i relation til høstede og ikke høstede tagrøarealer.

I 1970 omfattede yngleundersøgelserne en optælling i hele reservatet. I 1971 blev optællingerne koncentreret i områderne A, B, C og på Sandøen (fig. 4 og 10); i de øvrige områder blev der kun foretaget spredte iagttagelser af ynglende arter. Optællingerne i 1970 formede sig på den måde, at områderne A, B, C og Sandøen blev gennemført to gange. Første gang i dagene 11.-13. maj og anden gang den 27. maj, hvorimod de øvrige områder kun blev gennemført én gang, den 13.-14. maj. I 1971 blev områderne A, B, C og Sandøen gennemført to gange, den 10.-13. maj og den 23. juni.

Ynglefugleoptællingerne i Felsted Kog har været koncentreret om ande- og vadefugle. Derfor er kun disse arter samt rovfugle, mågefugle, vandhøns og lappedykkere medtaget i tabel 2 med angivelse af antal par. Andre arter er opført i tabellen i den udstrækning, de er bestemt som ynglende, idet den tid, der har været til rådighed for undersøgelserne, ikke har gjort det muligt at foretage en mere nøjagtig registrering af antal ynglepar. De enkelte tal i tabel 2 er fremkommet ved en vurdering af de forskellige observationer, der er gjort over arternes yngleforhold såsom udparrede fugle, reder og kuld.

I maj måned er rørskovene efter vinterens afhøstning stadig åbne, da tagrørene først medio maj begynder at sætte grønne spirer over skårhøjde, og det er således let at orientere sig i terrænet. På de afhøstede arealer er eftersøgningen foretaget ved, at jeg har gennemvandret områderne og undervejs gjort notater om redefund, iagttagelser af kuld og udparrede fugle. I de dele af rørskoven, hvor høstningen foregående vinter ikke havde fundet sted, var optællingen van-

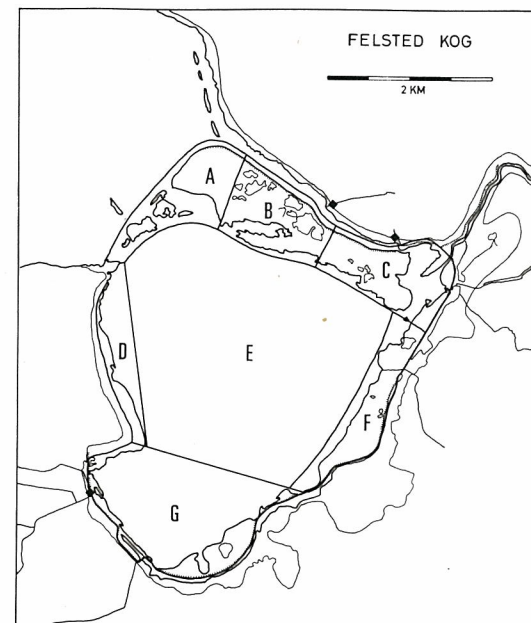

Fig. 10. Opdelingen af Felsted Kog i undersøgelsesområderne A-G.

Fig. 10. The division of Felsted Kog into the study areas A-G.

skeligere. Dels er rørene ofte stærkt sammenfiltrede, og dels består bunden mange steder af indtil 1,5 meter dynd. I de ikke høstede områder er eftersøgningen foretaget særlig omhyggeligt, idet risikoen for at overse reder og kuld er stor.

Flere af de nævnte forhold, f. eks. vegetationens højde og tagrørenes tæthed har indflydelse på de forskellige fuglearters muligheder for at blive registreret, ligesom arternes udseende, stemme, adfærd og valg af redested også spiller en stor rolle. Fugle, der ruger i områder med lav vegetation, er således lettere at registrere end de arter, hvis reder findes i den tætte rørskov. Klyde og kobbersnepper er eksempler på arter med god registreringschance, idet de ved deres adfærd og stemmeytring, samt for klydens vedkommende desuden ved dragtens farve, let opdages. De fleste ænder, rødben, almindelig ryle, dobbeltbekkasin med flere har derimod en mindre registreringschance, idet de som redeplads oftest vælger tæt og for ændernes vedkommende ret høj vegetation, samtidig med at de er meget redefaste.

Art/Species	Område/Area	Sandøen		A		B		C		D		F		G		Sandøen ABC		I alt/ Total
		1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	
Lille lappedykker (Podiceps ruficollis)				3	2	4	4	1?	1?			1?		1		1?	1?	2?
South lappedykker (Podiceps nigricollis)				1	1	1	1			3		5		4		11	9	1
Toppet lappedykker (Podiceps cristatus)					1?									1?		2	3	23
Krikand (Anas crecca)						2	1	1	1							4	5	3
Atlingand (Anas querquedula)						5	10	8	13			1		1		34	49	6
Gråand (Anas platyrhynchos)	12	13		9	13			1	1?	4		5		8		2	2	51
Spidsand (Anas acuta)				1	1	1	1	1	1	1		1		2		5	8	6
Skeand (Anas clypeata)	1	1		2	4	1	2	1	1	1		1		3		5	8	9
Taffeland (Aythya ferina)				2	3	4	6	1	1	1						6	10	10
Troldand (Aythya fuligula)							1?							1		2	3	4
Toppet skallesluger (Mergus serrator)	2	2														1	2	3
Gravand (Tadorna tadorna)	1	1		3	2			2	2	1		1?		1		6	5	8
Knopsvane (Cygnus olor)				2	1	1	1	2	3	1		1		1		5	5	8
Rørhøg (Circus aeruginosus)				3	2	2	3	2	3	2		1		3		7	8	13
Hedehøg (Circus pygargus)										1?								1?
Agerhøne (Perdix perdix)					1?					1								1?
Fasan (Phasianus colchicus)																		2
Vandrikse (Rallus aquaticus)																		1
Grønbenet rørhøne (Chloropus chloropus)	1	1																1?
Blishøne (Fulica atra)				6	6	(1)	(1)	(4)	(3)	4		(2)		(3)		(6)	(5)	2?
Strandskade (Haematopus ostralegus)				2	3	5	7	7	9			8		11		18	22	(11)
Vibe (Vanellus vanellus)				2	3	1	3	1	1	4		3				2	3	2
Stor præstekrave (Charadrius hiaticula)																4	7	11
Dobbeltbekkasin (Gallinago gallinago)				(1)	(2)	(2)	(3)	2	3	(2)		3				2	3	5
Stor kobbersneppe (Limosa limosa)				4	5	1	1	1	1	5		(1)		(1)		(7)	(8)	(11)
Rødben (Tringa totanus)				5	4	1	1	5	3	9		2		1		5	7	10
Almindelig ryle (Calidris alpina)				(3)	(2)	(1)	(1)	(2)	(1)	(3)		(2)				11	8	23

Brushane (Philomachus pugnax)				(4)	(8)							1				(4)	(8)	(4)
Klyde (Recurvirostra avosetta)	2	4		1	2											4	6	5
Hættemåge (Larus ridibundus)	2600	3254														2600	3254	2600
Dvergmåge (Larus minutus)																		3?
Sortterne (Chlidonias niger)	1							2?				3?		2?		2?		6?
Sandterne (Gelocheidon nilotica)	2	4																
Fjordterne (Sterna hirundo)																		
Dværgterne (Sterna albifrons)								1	1									
Splitterne (Sterna sandvicensis)	21	29		1	1			1?	+			(1)		+		2	2	4
Gøg (Uculus canorus)				+	+			+	+			+		+		21	29	21
Sanglærke (Alauda arvensis)																		(3)
Krage (Corvus corone)																1	1?	1
Skægmejse (Panurus biarmicus)				+	+			+	+			+		+		+	+	+
Stenpikker (Oenanthe oenanthe)								+	+			+		+		+	+	+
Bynkefugl (Saxicola rubetra)								+	+			+		+		+	+	+
Rørsanger (Acrocephalus scirpaceus)	1			1	+	2	+	+	+			+		+		+	+	+
Sivsanger (Acrocephalus schoenobaenus)				+	+	+	+	+	+			+		+		+	+	+
Tomsanger (Sylvia communis)								+	+			+		+		+	+	+
Engpiber (Anthus pratensis)								+	+			+		+		+	+	+
Hvid vipstjert (Motacilla alba)								+	+			+		+		+	+	+
Gul vipstjert (Motacilla flava)								+	+			+		+		+	+	+
Rødygget tornskade (Lanius collurio)								+	+			+		+		+	+	+
Gulspurv (Emberiza citrinella)								+	+			1		+		+	+	1
Rørsurv (Emberiza schoeniclus)	1	1		+	+	+	+	+	+			+		+		+	+	+

Tabel 2. Ynglefuglenes fordeling og parantal i Felsted Kog 1970 og 1971. Tal i parentes er minimumstal. + angiver, at arten yngler, men ikke er optalt. Usikker yngleforekomst er vist med ?.

Table 2. Distribution and number of breeding pairs at Felsted Kog in 1970 and 1971. Numbers in parenthesis are minimum numbers. + indicates breeding, but the species was not counted, while questionable breeding is indicated by ?.

Optælling af rastende fugle 1966-1971

Siden september 1966 har regelmæssige tællinger af ande- og vade-fugle været gennemført i Nissum Fjord, men indtil april 1970 for-trinsvis i perioden september til april. Fra maj 1970 er tællingerne ud-videt til også at omfatte sommermånederne, og i forbindelse hermed er der i Felsted Kog gjort supplerende observationer over fældende andefugle.

Tællingerne foretages fra bestemte observationssteder på land og udføres ved hjælp af et teleskop med 25 eller 40 ganges forstørrelse afhængig af observations- og lysforhold. Som supplerende hjælpemid-del anvendes en prismekikkert (7×50). Tællingerne fra land er i en-kelte tilfælde erstattet med observationer fra fly. Under tællingerne indtales resultaterne på bånd, så man undgår at slippe fugleflokkene af syne, fordi der skal gøres notater.

	Gråand (Anas platyrhynchos)	Krikand (Anas crecca)	Spidsand (Anas acuta)	Pibeand (Anas penelope)	Gravand (Tadorna tadorna)	Svømmeand sp. (Anas sp.)	Taffelnd (Aythya ferina)	Troldand (Aythya fuligula)	Bjergand (Aythya marila)	Hvinand (Bucephala clangula)	Skallesluger sp. (Mergus sp.)	Svane sp. (Cygnus sp.)	T. lappedykker (Podiceps cristatus)	Blisshøne (Fulica atra)
Felsted Kog														
12.9.1970	1970	650		127		138	66	25		16		1	250	494
21.10.1970	227	3											11	21
18.11.1970	182													
16.12.1970	3									47	287		56	54
20.1.1971	1005						15		5	123	20	6		25
17.2.1971	1537									50	623			
23.3.1971	484	200	23		122			1		418	879	19	30	134
28.4.1971	5	180			88	390	54	352	1846	111	17	146		
Bøvling Fjord														
12.9.1970	2150	760	25	225	400	150								
21.10.1970	825		186	404	451	3100	8			3		9	5	
17.11.1970	158			45		1200				690	45	693		
16.12.1970	250					150				15	355	58		
20.1.1971	838									75	25	125		
17.2.1971	1637		298	196	570	620				525	249	145	891	
23.3.1971	1438	339	1405	2840	365	3150	37			238	61	196		
28.4.1971	35	212	36	388	229	600								

Tabel 3. Optælling af andefugle i Felsted Kog og Bøvling Fjord i vinterhalvåret 1970/71.
Table 3. Waterfowl counts in Felsted Kog and Bøvling Fjord during the winter 1970/71.

Art/Species	1970				1971							
	12/9	21/10	18/11	16/12	20/1	17/2	23/3	28/4	12/5	22/6	5/8	
Toppet lappedykker (Podiceps cristatus)	250	11	56			30	17	34	157	21	6	
Krikand (Anas crecca)	650	3					200	180			210	
Gråand (Anas platyrhynchos)	1970	227	182	3	1005	1537	484	5	16	112	1726	
Spidsand (Anas acuta)							23					
Pibeand (Anas penelope)	127											
Skeand (Anas clypeata)	138			15			390	72	4		136	
Taffeland (Aythya ferina)	66					1	54	28	26	31	22	
Troldand (Aythya fuligula)	25							21	55			
Bjergand (Aythya marila)				5						6		
Hvinand (Bucephala clangula)	16		47	123	50	418	352	102				
Toppet skallesluger (Mergus serrator)			37	8		7	160	5	82		4	
Stor skallesluger (Mergus merganser)			250	12	623	872	1686	3				
Gravand (Tadorna tadorna)							122	88	211		129	
Pibesvane (Cygnus columbianus)							16	5	1			
Sangsvane (Cygnus cygnus)							49					
Knopsvane (Cygnus olor)	1			6	4	19	46	16	26	22	32	
Blisshøne (Fulica atra)	494	21	54	25		134	146	95	73	50	173	
Vibe (Vanellus vanellus)	280						250	40			120	
Hjejle (Pluvialis apricaria)									60		50	
Dobbeltbekkasin (Gallinago gallinago)	138	16						130	8		64	
Stor regnspove (Numenius arquata)	22						13	6			10	
Lille regnspove (Numenius phaeopus)									50			
Lille kobbersneppe (Limosa lapponica)									130			
Rødben (Tringa totanus)										21	71	
Hvidklire (Tringa nebularia)							2	46	30			
Almindelig ryle (Calidris alpina)							75		35			
Brushane (Philomachus pugnax)									2150			
Klyde (Recurvirostra avosetta)									42			
									15			

Tabel 4. Antal rastende svømme- og vadefugle i Felsted Kog ved tællinger i perioden september 1970 til august 1971.
Kun de almindeligst forekommende arter er medtaget.
Table 4. Number of resting waterfowl in Felsted Kog at counts in the period September 1970 to August 1971. Only the most common species are mentioned.

I Felsted Kog er tællingerne i stor udstrækning suppleret med observationer fra båd. Især i andefuglenes fædningsperiode er denne metode nødvendig.

Reservatets værdi som rasteplass er søgt vurderet på baggrund af tællingsresultaterne samt ved at sammenligne de rastende fugles antal og artsfordeling med resultaterne fra tællinger i Bøvling Fjord i den nordlige del af Nissum Fjord, der på væsentlige topografiske punkter adskiller sig fra Felsted Kog (fig. 1). Tabel 3 viser resultater fra tællinger foretaget på de to lokaliteter i månederne fra september 1970 til april 1971. Tabel 4 viser resultater af tællinger i Felsted Kog fra september 1970 til august 1971. 20. januar 1971 blev optællingen foretaget fra fly.

Oversigt over ynglende og rastende fugle i Felsted Kog

Biotopændringer i og omkring Felsted Kog siden de første tørlægningsforsøg har på forskellig måde haft indflydelse på fuglelivet.

Randarealerne til Felsted Kog har tidligere huset et stort antal rugende vadefugle (Pedersen og Jensen 1956), og samtidig har disse landskaber været eftertragtede fourageringspladser. Lokale beboere oplyser således, at Nissum Fjordenge og Felsted Kog enge før afvandingerne tjente som rasteplasser for mange tusinde andefugle. Store flokke af gæs – formodentlig kortnæbbede gæs – kunne ses på Nissum Fjordenge, og når højvande i fjorden oversvømmede engene mellem Kyttrup og Staby Kast, sås undertiden svømmeænder og vadefugle på træk til disse områder.

Rørskovene har tidligere været yngleplads for flere arter, der i dag må betegnes som sjældne, det gælder f. eks. rørdrum, rørhøg, hede- og skestork.

I det følgende gives en kort gennemgang af ynglende og rastende fugle i Felsted Kog. I tabel 2 ses ynglefuglenes fordeling og antal i de enkelte områder i 1970 og 1971. Tabel 3 indeholder optællinger foretaget i Felsted Kog og Bøvling Fjord i vinterhalvåret 1970/71, og i tabel 4 ses antallet af rastende ande- og vadefugle, lappedykkere og vandhøns i Felsted Kog fra september 1970 til august 1971.

Ved angivelse af de enkelte arters forekomsthypighed er anvendt samme betegnelser som benyttet af Salomonsen (1963).

Rødstrubet lom (*Gavia stellata*)

Fåtalig vintergæst. Den 17.2.1971 blev en anskudt ungfugl fundet i Felsted Kogs sydlige del. Den 5.1.1972 blev 4, alle unge fugle, iagttaget i reservatet.

Sortstrubet lom (*Gavia arctica*)

Fåtalig vintergæst. Den 11.5.1971 blev et stærkt forrådneth eksemplar fundet ved Storåens udløb.

Lille lappedykker (*Podiceps ruficollis*)

Almindelig vintergæst. Muligvis ynglende i område C og F, hvor arten flere gange er iagttaget i forårs- og sommermånederne.

Sorthalset lappedykker (*Podiceps nigricollis*)

Fåtalig ynglefugl. I 1970 blev en rede fundet i Felsted Kogs sydlige del. Arten er også tidligere konstateret rugende (Pedersen og Jensen 1956).

Toppet lappedykker (*Podiceps cristatus*)

Almindelig yngletrækfugl. Preuss (1969) angiver, at der i perioden 1963-1966 årligt rugede ca. 30 par. Mine optællinger i 1970 gav 23 par.

Almindelig skarv (*Phalacrocorax carbo*)

Fåtalig strejfgæst. Den 28.4.1971 blev en voksen fugl iagttaget på en bundgarnspæl vest for Felsted Kog.

Fiskehejre (*Ardea cinerea*)

Ses fouragerende i reservatet på alle årstider. Talrigst optræder arten i sommermånederne, når unge hejrer kommer til fjorden fra forskellige ynglepladser. Damme i rørskoven og Storåens udløb er foretrukne opholdssteder.

Rørdrum (*Botaurus stellaris*)

Fåtalig, men regelmæssig træk- og vintergæst. Har tidligere ynglet i reservatet. Rørdrum blev i perioden fra 1948 til 1953 ikke fundet ynglende, men fuglens stemme – pauken, blev hørt hvert år (Pedersen og Jensen 1956). Rørdrummen iagttages stadig regelmæssigt som gæst i Felsted Kog, især efterår og vinter.

Skestork (*Platalea leucorodia*)

Sjælden trækgæst. Har muligvis tidligere ynglet i rørskoven. Skestork er iagttaget hver sommer fra 1948 til 1955, uden at der findes bevis for ynglen (Pedersen og Jensen 1956). Den 2.8.1948 blev 7 skestorker iagttaget ved Felsted Kog, og opsynsmand E. Galsgaard har oplyst, at han den 3.5. og 24.5.1948 så henholdsvis 2 og 10 skestorker i Kogen. Galsgaard oplyste desuden, at han ikke tidligere havde iagttaget arten i reservatet (Pedersen 1949). Arten er ikke iagttaget i Stationens undersøgelsesperiode.

Krikand (*Anas crecca*)

Fåtalig ynglefugl, men talrig trækgæst. I 1970 blev en rede fundet i område A, og den 27.5. iagttoges en hun med 2 ællinger ved Storåens udløb. Fra 1971 foreligger en observation af en hun med 3 ællinger i Stordam. Tidligere var krikanden almindelig som oversomrende (Pedersen og Jensen 1956), men dette fænomen er ikke iagttaget i Stationens undersøgelsesperiode.

Atlingand (*Anas querquedula*)

Fåtalig ynglefugl. Regelmæssig, men fåtalig trækgæst. Der er ikke gjort rede-

fund af atlingand, men en hun med 4 ællinger blev den 12.5.1971 iagttaget i en af dammene i område B. Fra 1971 er flere iagttagelser af udparrede fugle.

Gråand (*Anas platyrhynchos*)

Almindelig ynglefugl og talrig trækgæst hele året. I sommermånederne ses flokke af gråandrikker, men fældning er ikke konstateret. Antallet af ynglende grænder er i områderne A, B og C steget fra 22 par i 1970 til 36 par i 1971. Denne fremgang kan muligvis skyldes de på side 18 omtalte indskrænkninger i rørhøstningens intensitet.

Spidsand (*Anas acuta*)

Fåtallig ynglefugl på dæmningerne. Fåtallig trækgæst.

Pibeand (*Anas penelope*)

Fåtallig trækgæst om efteråret. Pibeandens ringe forekomst i Felsted Kog skyldes muligvis dårlige fourageringsbetingelser. Ålegræsbælterne og strandene i Nissum Fjords vestlige og nordlige dele er derimod vigtige ædepladser for arten.

Skeand (*Anas clypeata*)

Fåtallig ynglefugl. Almindelig trækgæst i det tidlige efterår. Som ynglende er der konstateret en stigning i antallet af par i områderne A, B og C fra 5 par i 1970 til 8 par i 1971. Denne fremgang kan som for gråandens vedkommende muligvis skyldes de på side 18 omtalte indskrænkninger i rørhøstningens intensitet.

Taffeland (*Aythya ferina*)

Almindelig ynglefugl i rørskovene, almindelig trækgæst og fåtallig oversomrende. I 1966 ynglede der i reservatet mellem 15 og 30 par (Hansen 1967). I 1970 var antallet af rugende taffelænder ca. 10 par. I områderne A, B og C har der imidlertid kunnet spores en fremgang i antallet af ynglepar fra 6 i 1970 til 10 i 1971.

Et mindre antal taffelænder benytter Felsted Kog som fældningskvarter, således blev der den 5.8.1971 i Storedam iagttaget 22 andrikker, hvoraf 4 var afslæde.

Troldand (*Aythya fuligula*)

Fåtallig ynglefugl på Sandøen (se fig. 4) og i reservatets sydlige del. Regelmæssig, men fåtallig trækgæst. Raster fortrinsvis i område G.

Bjergand (*Aythya marila*)

Fåtallig og uregelmæssig trækgæst. Mindre flokke ses undertiden i selskab med taffelænder i det tidligere forår.

Hvinand (*Bucephala clangula*)

Almindelig træk- og vintergæst. Et fåtal ses oversomrende. Hvinanden fouragerer oftest i reservatets sydlige del (område G) samt ved Felsted Odde. Det er ikke med sikkerhed fastslået, om de få hvinænder, der oversommer, benytter lokaliteten som fældningsplads.

Sortand (*Melanitta nigra*)

Fåtallig strejfgæst i reservatet, men almindelig trækgæst i den vestlige del af Nissum Fjord.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 11. Toppet skallesluger optræder i stort tal vinteren igennem. Mindre flokke ses desuden i Felsted Kog til hen på sommeren.

Fig. 11. Large flocks of Red-breasted Mergansers are seen during the winter. In Felsted Kog smaller flocks are observed well into the summer.

Toppet skallesluger (*Mergus serrator*)

Ret almindelig ynglefugl og talrig trækgæst. Mindre flokke ses oversomrende. Ruger fortrinsvis i reservatets nordvestlige del, bl. a. på øerne i område A. Arten foretager ikke sommerfældning i området, men trækker bort i løbet af juli-august.

Stor skallesluger (*Mergus merganser*)

Almindelig træk- og vintergæst. Fouragerer fortrinsvis i Kogens centrale del (område E) og optræder ofte i blandede flokke med toppet skallesluger.

Gravand (*Tadorna tadorna*)

Ret almindelig ynglefugl på de gamle dæmningsrester. Almindelig trækgæst. Re-der findes ofte i gamle stakke af tagrør. Som rasteplass benytter gravanden især de fladvandede områder omkring Sandøen.

Grågås (*Anser anser*)

Fåtallig trækgæst. Et par blev den 28.4.1971 iagttaget i område C. Umiddelbart synes rørskovene velegnet som yngleplads for grågås, men den er aldrig fundet rugende. Lignende biotoper, bl. a. i Vejlerne i Thy, huser en anseelig ynglebestand af grågæs.